

Brevgranskning i häkte

Anmälan

AA klagade på att Kriminalvården, häktet Gävle, hade överlämnat ett brev ställt till honom till åklagaren för granskning. Han anförde vidare bl.a. att han inte fått någon underrättelse om namnet på den tjänsteman som utfört granskningen.

Utredningen

Kriminalvården anmodades att yttra sig över vad AA anfört i sin anmälan.

I remissvaret anförde Kriminalvården, Region Nord, genom regionchefen BB, följande (de till remissvaret fogade bilagorna har uteslutits här).

AA dömdes den 12 juni 2006 av Gävle tingsrätt till fängelse två månader och förverkande av två månaders villkorligt medgiven frihet. I domen förordnades att AA skulle kvarbli i häkte till dess tingsrättens dom i ansvarsdelen vann laga kraft mot honom. AA överklagade domen till Hovrätten för Nedre Norrland, som i dom den 2 augusti 2006 fastställde tingsrättens domslut. I domen förordnade hovrätten att AA skulle kvarbli i häkte till dess domen i ansvarsdelen vann laga kraft mot honom, dock längst till den dag då han skulle ha frigivits villkorligt om han hade verkställt fängelsestraffet i anstalt. AA hade varit frihetsberövad i målet sedan den 21 maj 2006. Han frigavs från häktet den 9 augusti 2006, den dag han skulle frigivits villkorligt om han hade verkställt straffet i anstalt. Lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. – i fortsättningen kallad häkteslagen – gällde för frihetsberövandet.

Av 9 § häkteslagen följer att brev från den häktade till svenska myndigheter, internationella organ eller den häktades offentlige försvarare skall vidarebefordras utan föregående granskning. Därutöver får den häktade sända eller ta emot brev, om det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt och, för den som är häktad på grund av misstanke om brott, utan fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott på annat sätt försvåras (kollusionsfara). Vägras den häktade att sända eller ta emot brev utan föregående granskning av dess innehåll, skall brevet hållas kvar men får inte öppnas utan den häktades medgivande. Av 16 § häkteslagen framgår att det är undersökningsledaren eller åklagaren som skall avgöra om det föreligger kollusionsfara som utgör hinder för den häktade att sända eller ta emot brev utan föregående granskning av dess innehåll.

Det brev som nu är föremål för diskussion hade som avsändare en person vid namn CC med en boxadress i Huddinge. Av häktets yttrande framgår att man utgick från att det härrörde från en CC som man visste var placerad i häktet Huddinge med

restriktioner. Med vilken grad av säkerhet man kunde utgå från att CC – ett tämligen vanligt svenskt namn – var just den CC som man kände till framgår inte av yttrandet. Såvitt framgick av brevet hade det inte genomgått någon granskning av åklagare. Häktet Gävle översände därför brevet till åklagarmyndigheten för prövning av om brevväxling mellan CC och AA kunde tillåtas. Så långt utredningen visar, föregicks inte det initiativet av någon underhandskontakt mellan häktet Gävle och vare sig åklagaren eller häktet Huddinge.

När det gäller häktet Gävles åtgärd, att översända brevet till åklagarmyndigheten för prövning, är det enligt Kriminalvårdens mening möjligt att anlägga två principiellt motsatta perspektiv på frågan om handlandet kan anses vara i överensstämmelse med häkteslagens regler (det fortsatta resonemanget bygger på förutsättningen att man klarlagt avsändarens identitet och omfattningen av hans restriktioner). Å ena sidan kan man anse att brevet i och med att det hade lämnat häktet Huddinge och överlämnats till Posten för vidarebefordran hade passerat de granskningsmöjligheter för utgående post som medges enligt häkteslagen. Med ett sådant synsätt blir effekten att det snarast var adressatens – AA:s – inkommande post som, trots att han inte hade några restriktioner, blev föremål för åtgärder. Med ett sådant synsätt kan åtgärden inte anses vara i överensstämmelse med häkteslagens regler. Den bedömningen ändras inte av att AA hade lämnat ett postgranskningsmedgivande eftersom han, som sagt, inte var belagd med restriktioner. Å andra sidan kan man anlägga ett myndighetsperspektiv på åtgärden och anse att, så länge avsändaren var placerad i häkte och belagd med restriktioner som innebar att han inte fick sända post utan föregående granskning, möjligheterna att vidta åtgärder med hans utgående post inte var begränsade till det verksamhetsställe där han var häktesplacerad, utan gällde inom myndigheten (Kriminalvården) i sin helhet och oberoende av om brevet hade överlämnats för extern postbefordran. Med ett sådant synsätt, vilket Kriminalvården anser bör ha förord när brevet finns i Kriminalvårdens vård, finns det inget principiellt att invända mot åtgärden.

Under alla förhållanden bör dock den synpunkten framföras, att handläggningen av brevgranskningsfrågan sannolikt hade vilat på säkrare grund om häktet Gävles åtgärd med brevet hade föregåtts av underhandskontakter med häktet Huddinge och åklagarmyndigheten.

Den polisman som, på åklagarmyndighetens uppdrag, prövade häktets framställan om brevgranskning avgjorde saken genom beslut den 31 juli 2006. AA vände sig därefter till häktet Gävle med en förfrågan om bl.a. namnet på beslutsfattaren. Förfrågan tycks av häktet Gävle ha uppfattas som en begäran om uppgift ur allmän handling som förvarades hos häktet och som AA ville ha nedtecknad av häktet. Förutsatt att det var klarlagt att AA bara ville utfå den aktuella uppgiften – inte själva handlingen – anser Kriminalvården inte att häktet förfor felaktigt när man hänvisade AA till den beslutsfattande myndigheten, eftersom beslutsfattarens namn är svårt att uttyda ur namnteckningen.

AA kommenterade remissvaret. Han tillade därvid bl.a. att lämpligheten av att åklagaren överlåter granskningen till en polisman kan ifrågasättas.

Uppgifter i ärendet föranledde chefsjustitieombudsmannen Mats Melin att ta upp ett initiativärende rörande polis och åklagares handläggning av frågan om huruvida brevöversändelse till en häktad person fick tas emot (dnr 4836-2007).

I beslut den 4 januari 2008 anförde *JO Cecilia Nordenfelt* följande.

Bedömning

Enligt artikel 8 första punkten Europakonventionen, vilken gäller som svensk lag (1994:1219), har envar rätt till skydd för bl.a. sin korrespondens. I artikelns andra punkt medges dock undantag från skyddet för vad som är stadgat i lag i vissa

angivna syften, bl.a. förebyggandet av oordning eller brott. I 2 kap. 6 § regeringsformen (RF) stadgas att varje medborgare gentemot det allmänna är skyddad mot bl.a. undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse. Skyddet för förtrolig kommunikation får begränsas genom lag eller, undantagsvis, annan författning (jfr 2 kap. 12 § första stycket RF). Av motiven till bestämmelserna framgår att skyddet gäller bara under befordringstiden. När meddelandet nått fram till adressaten träder andra skyddsregler i funktion, bl.a. reglerna om skydd mot husrannsakan (jfr prop. 1975/76:209 s. 147 och 287). De nämnda grundlagsbestämmelserna är tillämpliga på intagna i häkten i motsvarande mån som på andra medborgare. Det ligger emellertid i sakens natur att utrymmet för inskränkningar är större inom kriminalvården än inom andra områden (jfr JO 1994/95 s. 175). Utgångspunkten vid granskning av brev till och från den som är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt skall dock vara att granskningen innebär ett allvarligt ingrepp i den enskildes personliga integritet.

De inskränkningar avseende brev som gällde för AA, som inte hade meddelats restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken, framgår huvudsakligen av 9 § lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. (häkteslagen). Enligt denna bestämmelse får, som också framgår av Kriminalvårdens yttrande, den häktade normalt ta emot brev, om det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt och, för den som är häktad på grund av misstanke om brott, utan fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott på annat sätt försvåras. Av 16 § häkteslagen följer att, om den häktade har meddelats restriktioner, det inte är Kriminalvården utan undersökningsledaren eller åklagaren som skall avgöra om det finns hinder mot att den häktade t.ex. får ta emot eller sända brev.

Av utredningen framgår att det aktuella brevet kom in till häktet Gävle med normal postbefordran och att brevet därefter på häktets Gävle initiativ översändes till Åklagarmyndigheten för granskning. Av utredningen framgår vidare att häktets framställan till åklagaren avsåg CC. Frågan är då om rätten att granska avsändarens, CC:s, post hade upphört när häktet Huddinge överlämnat brevet till postbefordran. Jag är benägen att besvara den frågan jakande.

Möjligheten att ingripa med brevgranskning regleras som nämnts i häkteslagen. Det finns enligt min mening ingenting i den lagen som tyder på att åtgärder som avser en häktad kan företas av något annat häkte än det där den häktade är intagen. Den omorganisation som Kriminalvården genomförde år 2006 förändrar inte den bedömningen. Statsmakternas avsikt med den omorganisationen kan enligt min mening knappast ha varit att utan lagändring utvidga möjligheterna att inskränka intagnas fri- och rättigheter, vilket får sägas bli fallet om vilket häkte som helst skulle kunna ingripa mot en häktad. Att det inte är ett rent hypotetiskt fall framgår för övrigt av detta ärende. Tvärtom gäller, och bör gälla, att inskränkningar i enskilda personers grundlagsstadgade fri- och rättigheter skall tolkas restriktivt, dvs. en myndighet skall ha klart författningsstöd för de inskränkande åtgärder den vidtar (jfr JO 1998/99 s. 138).

Min utgångspunkt är således att möjligheten att granska CC:s utgående post upphörde i och med att brevet överlämnades till postbefordran av häktet Huddinge. Häktet Gävle hade alltså inte lagligt stöd för sina åtgärder beträffande CC:s utgående post. Däremot hade häktet Gävle naturligtvis haft möjlighet att med stöd av 9 § häkteslagen granska den post som ankom till AA, om skäl härför hade ansetts föreligga.

Häktet Gävle förtjänar allvarlig kritik för det inträffade.

Det som AA framfört i övrigt ger inte anledning till någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.